

Centrālā statistikas pārvalde

2023

Informatīvais apskats

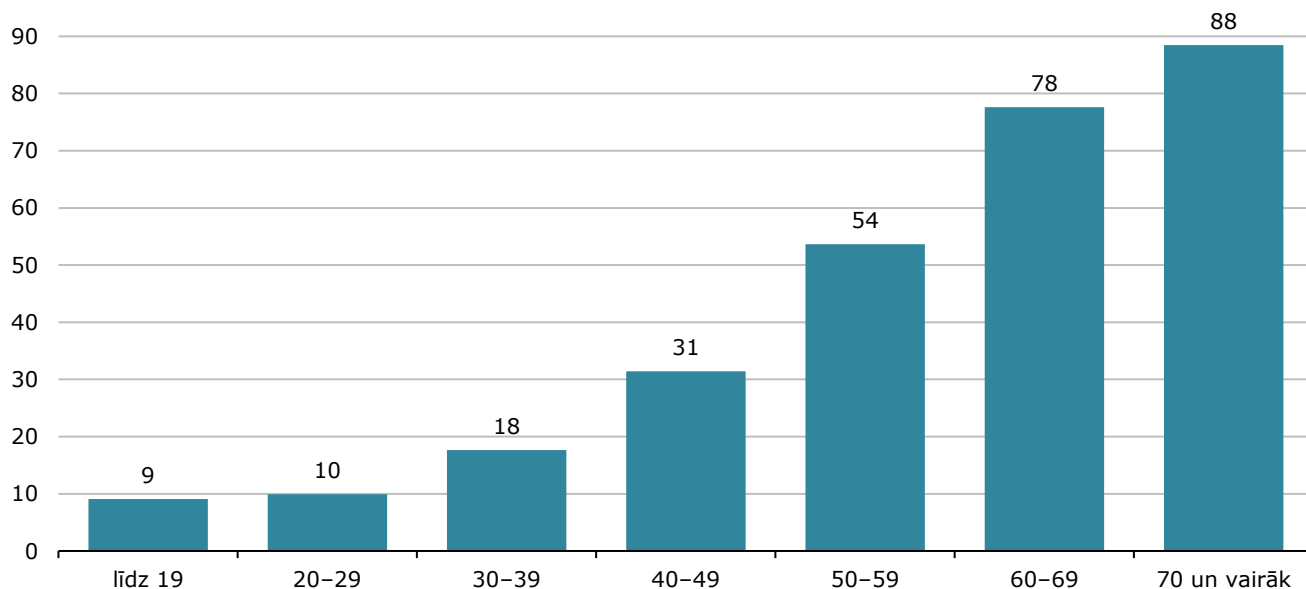
UZVĀRDU MAIŅA LAULĪBĀS

Informatīvajā apskatā apkopoti dati par uzvārdu maiņu pēc laulībām gan sievietēm, gan vīriešiem. Analizēts, kā lēmumu mainīt vai nemainīt uzvārdu ietekmē personas vecums, etniskā piederība, ienākumu līmenis (darba samaksa), kā arī reģionālās atšķirības. Centrālās statistikas pārvaldes (turpmāk – CSP) dati ir pieejami oficiālās statistikas portālā stat.gov.lv sadaļā “Vārdi, uzvārdi”.

1. SIEVIEŠU ĪPATSVARŠ, KAS NEMAINA UZVĀRDU PĒC LAULĪBĀM

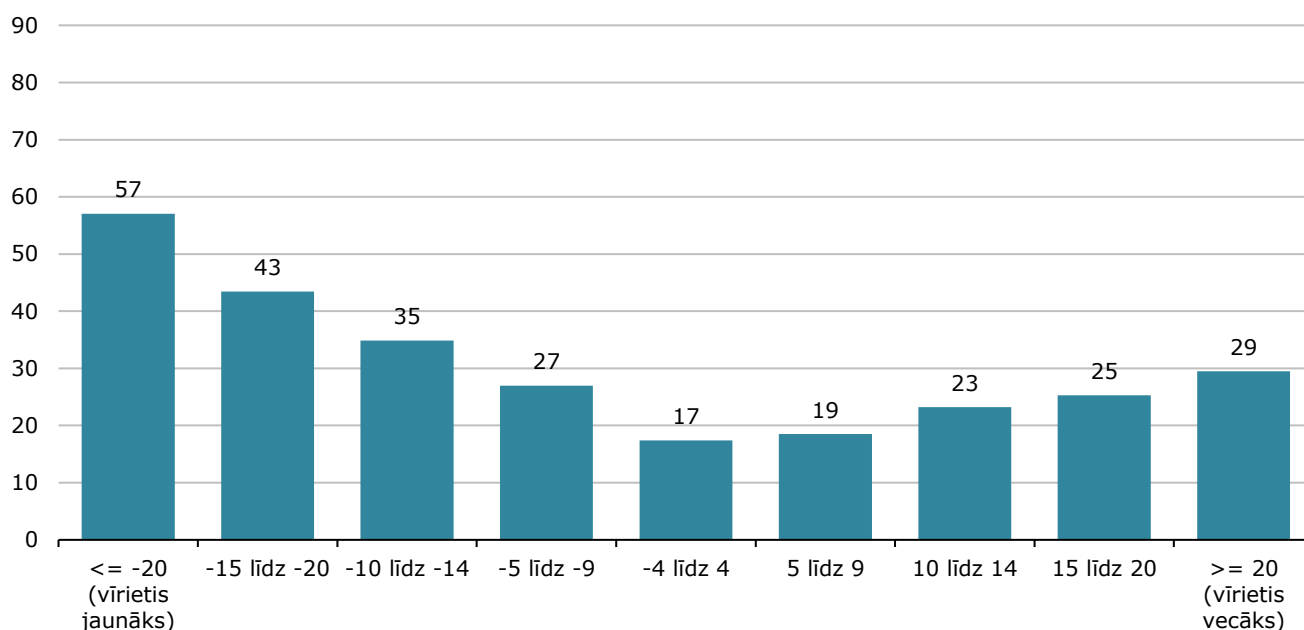
2023. gada sākumā 49,1 % pilngadīgo vīriešu un 41,2 % sieviešu bija precēti. Katru gadu Latvijā noslēdz vairāk nekā 10 tūkstošus laulību. 2022. gadā Latvijā reģistrētas 11 848 laulības. Noslēdzot laulību, visbiežāk sieviete pāriet vīra uzvārdā, tomēr ir arī izņēmumi. Analizējot datu kopu par laulībām 18 gadu periodā no 2004. līdz 2022. gadam, noskaidrots, ka 19 % sieviešu nemaina uzvārdu pēc laulībām. Jo vairāk sievietei gadu laulības slēgšanas brīdī, jo lielāka iespēja, ka pēc laulībām viņa nemainīs uzvārdu.

Sieviešu īpatsvars, kas nemaina uzvārdu pēc laulībām, pēc vecuma
(2004.–2022. gada laulības; procentos)

Visbiežāk sieviete maina uzvārdu, ja vīrs ir vienaudzis. Pieaugot vecuma starpībai, palielinās varbūtība, ka sieviete nemainīs uzvārdu. Uzvārda saglabāšanas varbūtība it īpaši palielinās, ja sieviete ir vecāka par vīru. Visbiežāk sieviete saglabā uzvārdu, ja vīrietis ir daudz jaunāks (vairāk nekā 20 gadu starpība).

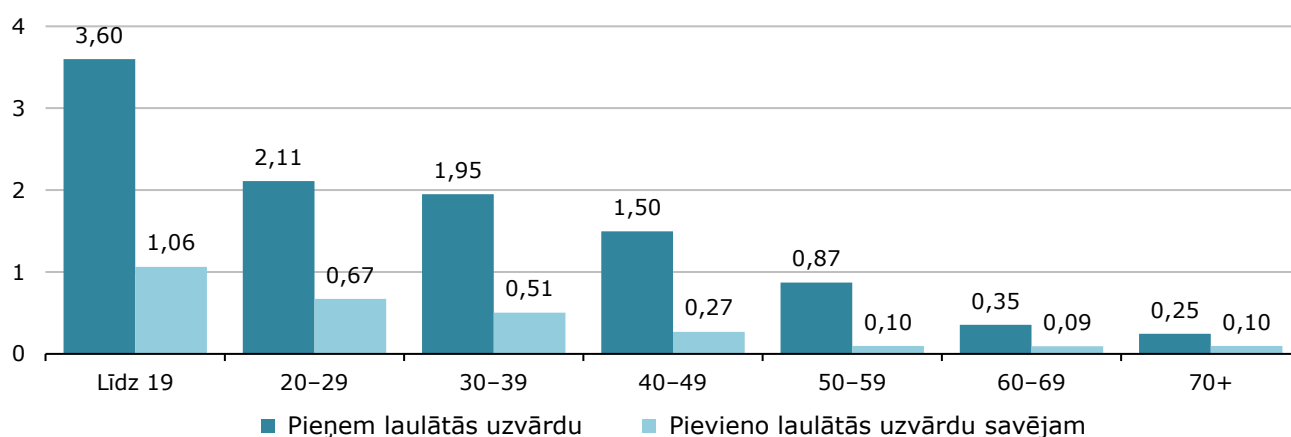
Sieviešu īpatsvars, kas nemaina uzvārdu pēc laulībām, pēc vecuma starpības ar vīru (2004.–2022. gada laulības; procentos)

2. VĪRIEŠU ĪPATSVARS, KAS MAINA UZVĀRDU PĒC LAULĪBĀM

Vīriešiem nav populāri mainīt uzvārdu pēc laulībām, tomēr ik gadu aptuveni 2 % vīriešu pieņem laulātās uzvārdu un 0,5 % vīriešu pievieno savam uzvārdam laulātās uzvārdu. Lai arī vīriešiem uzvārda mainīšana pēc laulībām ir nemainīgi samērā zema, tomēr novērojams, ka jaunāki vīrieši biežāk maina savu uzvārdu pēc laulībām vai saglabā savu un tam pievieno sievas uzvārdu.

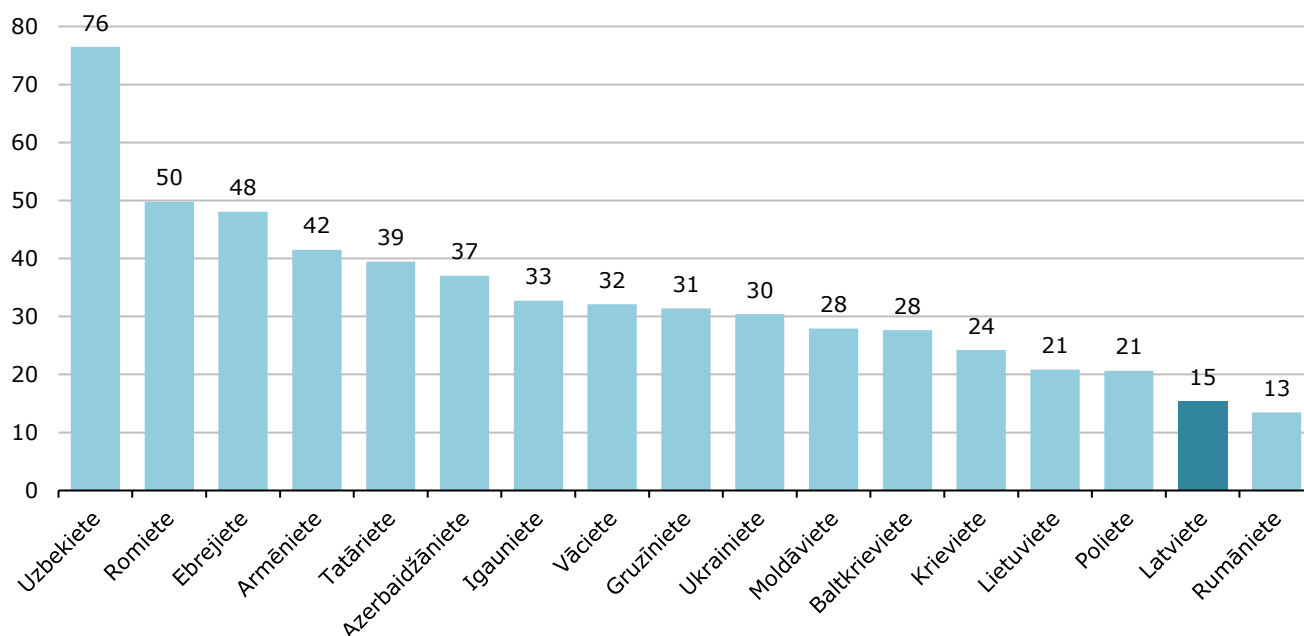
Vīriešu īpatsvars, kas pieņem laulātās uzvārdu vai pievieno to savam uzvārdam, pēc vecuma (2004.–2022. gada laulības; procentos)

3. TAUTĪBAS IETEKME UZ UZVĀRDA MAIŅU

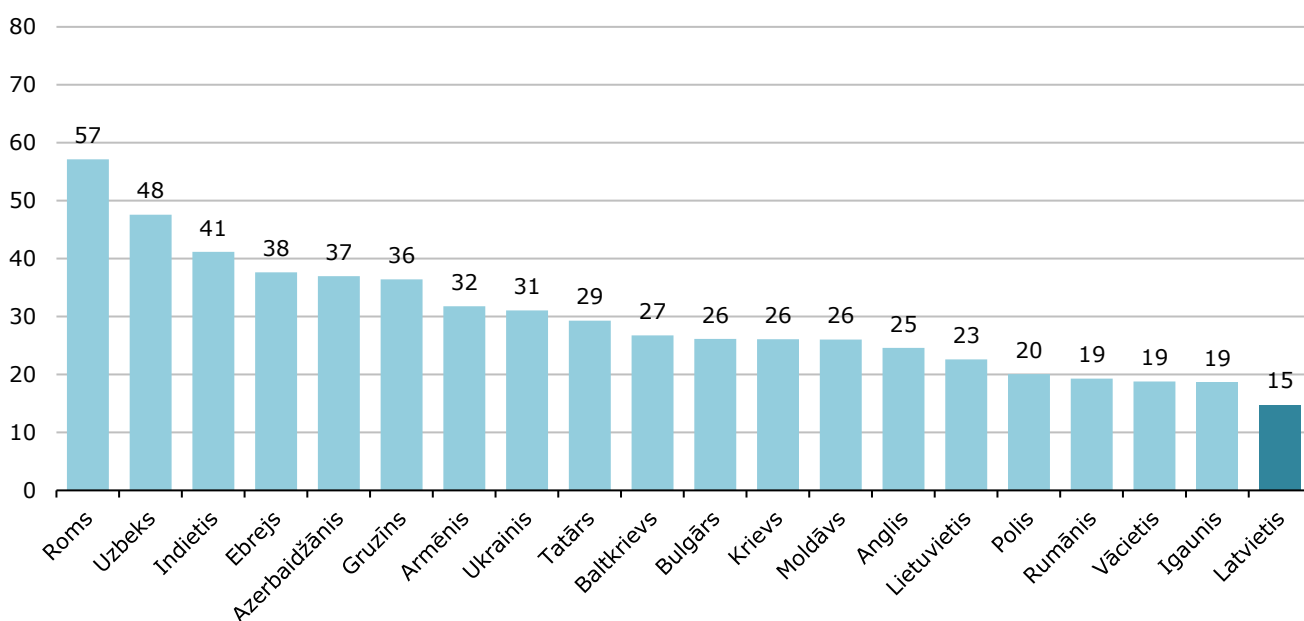
Visbiežāk savu uzvārdu pēc laulībām saglabā uzbekietes (vairāk nekā 70 %), visretāk latvietes un rumānietes. Tradicionāli uzbekiem pieņemts, ka sieva pēc laulībām patur savu uzvārdu, bet bērniem tiek dots tēva uzvārds.

Sieviešu īpatsvars, kas nemaina uzvārdu pēc laulībām, pēc tautības
(2004.–2022. gada laulības; procentos)

Arī vīra tautība ietekmē lēmumu mainīt vai nemainīt uzvārdu pēc laulībām. Visbiežāk pēc laulībām sievietes saglabā savu uzvārdu, ja vīrs ir romu tautības (58 %), visretāk, ja vīrs ir latvietis. Ja laulības ir divu romu tautības personu starpā, tad iespēja, ka sieviete uzvārdu nemainīs, ir vēl augstāka (66 %).

Sieviešu īpatsvars, kas nemaina uzvārdu pēc laulībām, pēc vīra tautības
(2004.–2022. gada laulības; procentos)

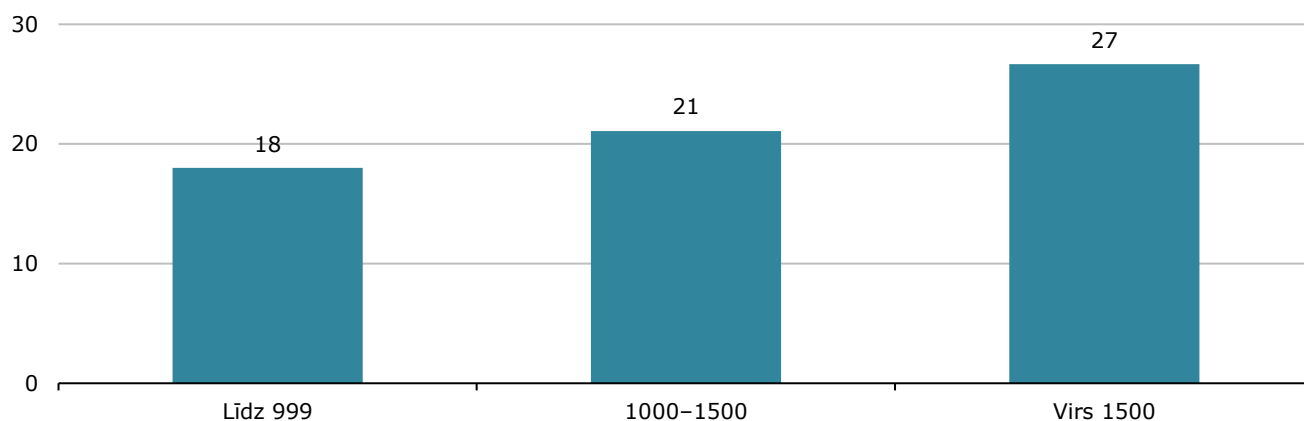

Vīrieši reti maina uzvārdu pēc laulībām un to maz ietekmē tautība (atšķirības ir nelielas). Ir tikai viens izņēmums – 12 % romu tautības vīrieši maina uzvārdu pēc laulībām, kas ir ievērojami vairāk nekā vidējais rādītājs.

4. DARBA SAMAKSAS IETEKME UZ UZVĀRDA MAIŅU

Jo augstāks sievietes ienākumu līmenis (darba samaksa), jo lielāka iespēja, ka sieviete pēc laulībām saglabās savu uzvārdu. Līdz vidējai mēneša neto darba samaksai 999 eiro mēnesī uzvārda saglabāšanas īpatsvars ir līdzīgs, bet sievietēm ar ienākumiem virs 1000 eiro mēnesī tas pieaug.

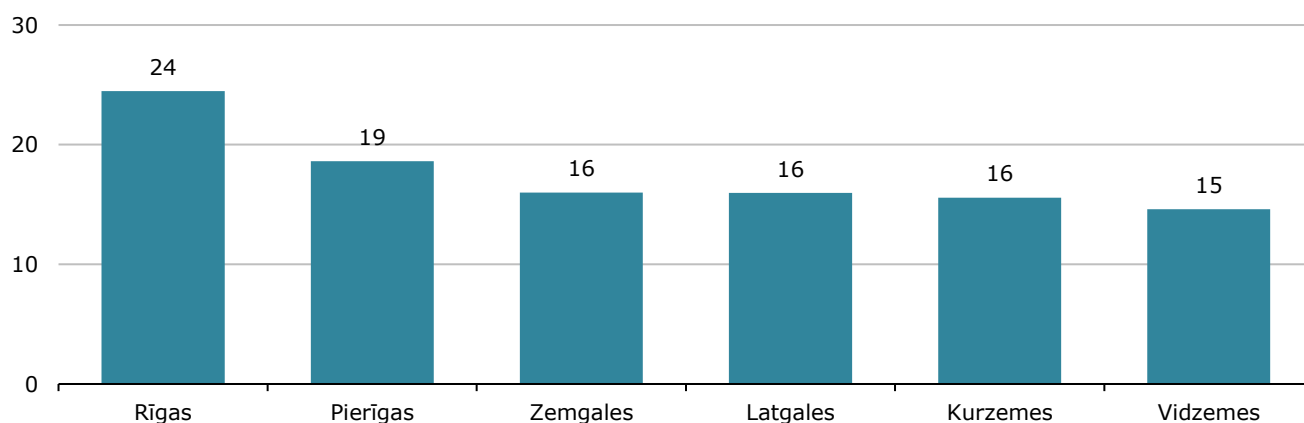
**Sieviešu īpatsvars, kas nemaina uzvārdu pēc laulībām,
pa vidējās mēneša neto darba samaksas grupām, eiro**
(2015.–2022. gada laulības; procentos)

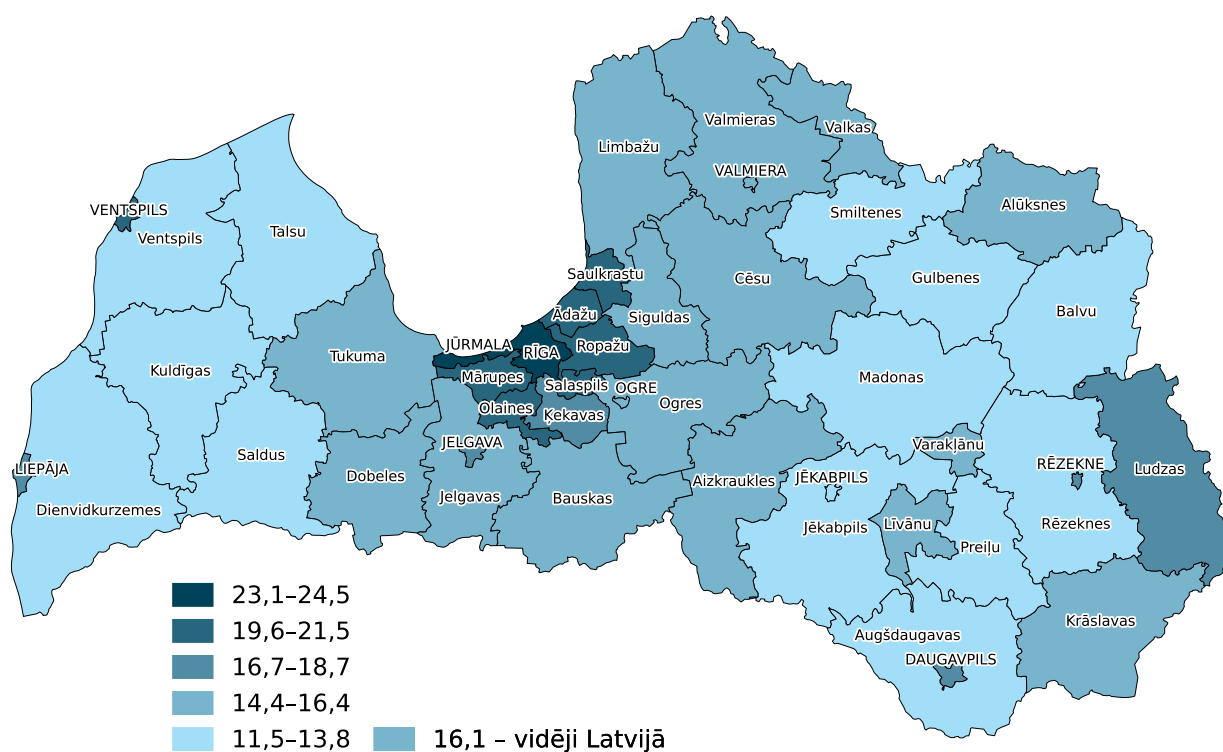
5. REĢIONĀLĀS ATŠKIRĪBAS

Visbiežāk sievietes pēc kāzām nemaina uzvārdu Rīgā (24 %), otrajā vietā ir Pierīgas statistiskais reģions ar 19 %, pārējos reģionos 16 %, visretāk Vidzemē (15 %).

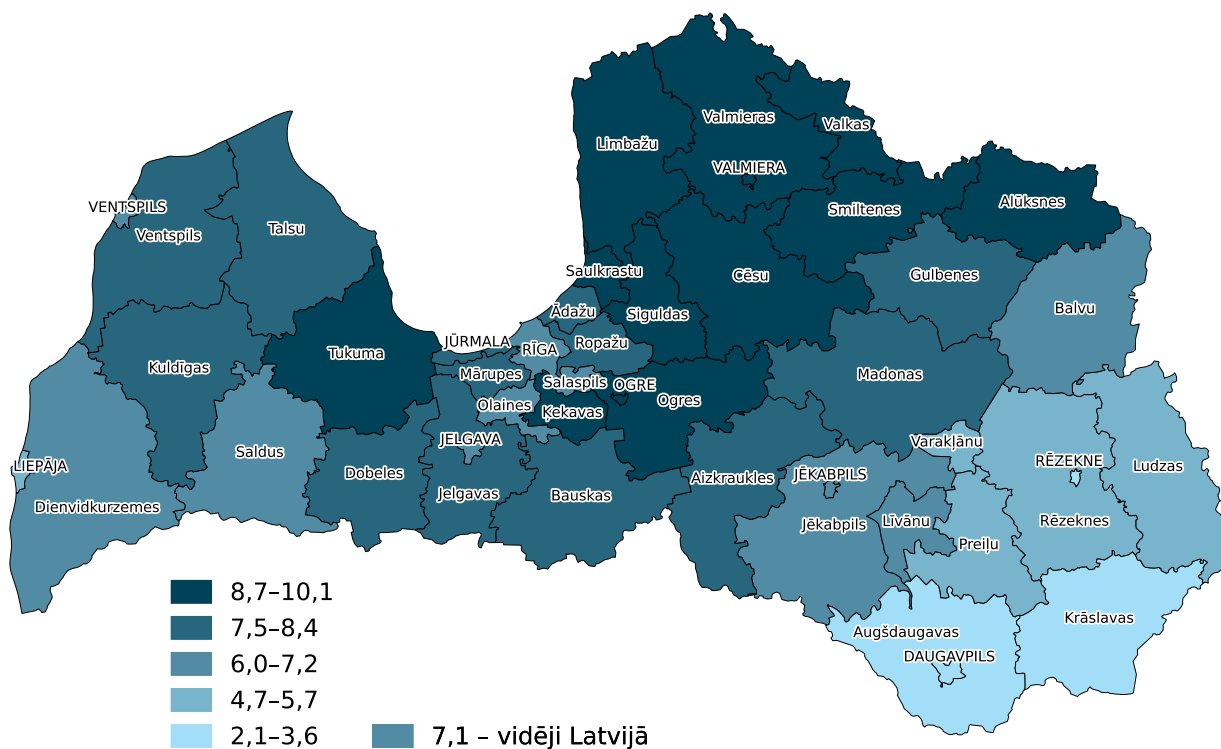
Sieviešu īpatsvars, kas nemaina uzvārdu pēc laulībām, statistiskajos reģionos
(2004.–2022. gada laulības; procentos)

Sieviešu īpatsvars, kas nemaina uzvārdu pēc laulībām, novados un valstspilsētās
(2004.–2022. gada laulības; procentos)

Sieviešu īpatsvars, kas pievieno laulātā uzvārdu savam uzvārdam pēc laulībām, novados un valstspilsētās
(2004.–2022. gada laulības; procentos)

METODOLOĢISKI PASKAIDROJUMI

Eksperimentālās statistikas dati par Latvijā laulības noslēgušo cilvēku uzvārda maiņas paradumiem un to tendencēm dalījumā pēc dzimuma, vecuma, tautības un teritorijas.

Eksperimentālās statistikas aprēķināšanā izmanto jaunus datu avotus un metodes, cenšoties paplašināt statistikas klāstu vai detalizācijas līmeni atbilstoši lietotāju vajadzībām.

Jāatzīmē, ka eksperimentālās statistikas metodes nav nemainīgas, aprobētas un starptautiski saskaņotas un var tikt mainītas, lai pilnveidotu datu kvalitāti. CSP publicē eksperimentālo statistiku, lai saņemtu lietotāju atsauksmes, izvērtētu datu analītisko potenciālu, atbilstību realitātei un lietotāju vajadzībām. Publicējot eksperimentālo statistiku, CSP nodrošina datu lietotājiem jaunus informācijas avotus lēmumu pieņemšanai.

Datu avoti

- ◆ Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes uzturētais Fizisko personu reģistrs (FPR, līdz 28.06.2021. Iedzīvotāju reģistrs (IR)) par 2004.–2022. gadu (sākot no 2013. gada jūnija dati mēneša sākumā, pirms tam gada sākumā);
- ◆ CSP nodrošinātā uzkrājošā laulību datubāze par 2004.–2022. gadu;
- ◆ Eksperimentālās statistikas dati par mēneša darba samaksu personu līmenī par 2015.–2022. gadu (veidoti no Valsts ieņēmuma dienesta datiem, aptver CSP iedzīvotāju skaita novērtējumā esošās personas).

Ģenerālkopa

Latvijā laulību noslēgušās personas, kurām iespējams noteikt uzvārda maiņas statusu – laulātajam ir norādīts uzvārds gan pirms, gan pēc laulībām, bet uzvārds pirms laulībām norādīts arī tā partnerim. Attiecīgi laika periodā no 2004. līdz 2022. gadam no 449 032 ierakstiem nav ņemti vērā 10 998 (2,5 %). No atlikušajiem 415 218 ierakstiem 219 149 ir sievietes, bet 218 885 – vīrieši.

Statistikas apkopošana

Uzvārda maiņas statuss tiek noteikts katram Latvijā laulības noslēgušajam, kam, savienojot laulību datubāzi un FPR, kurā pieejami uzvārdi, iespējams izsekot pirmslaulību uzvārdu, pēclaulību uzvārdu un laulātā pirmslaulību uzvārdu. 2004. gads kā agrākais izvēlēts, jo, sākot ar to, būtiski samazinās to gadījumu īpatsvars, kuros nav iespējams noteikt uzvārda maiņas statusu (2000.–2003. gadā 5,6–7,0 %, 2004.–2022. gadā 0,1–2,4 %). 2022. gads izvēlēts kā vēlākais, jo tas bija pēdējais laulību datubāzē pieejamais gads laikā, kad tika veikta datu analīze. Dati par mēneša darba samaksu laikrindā bez pārrāvumiem pieejami, sākot no 2015. gada, turklāt analizēti tikai dati par sievietēm (67 434 ieraksti), jo uzvārdu maiņa starp tām ir biežāka nekā vīriešiem. Dati par dzimumu, vecumu, tautību un teritoriju no laulību datubāzes. Par teritoriju pieņem pirmo norādīto šādā secībā: līgavaņa dzīvesvieta, līgavas dzīvesvieta, laulību vieta.

Uzvārdu statusu precīzākai piešķiršanai lietots algoritms, kas ņem vērā dažādus uzvārdu pierakstus dažādās valodās, tos latviskojot vai tieši otrādi – krieviskojojot u.tml., lai faktiski vienādi uzvārdi, kam neredz mainījies pieraksts vai izmainīts viens burts, bet kas izrunājami tāpat un nav mainījuši nozīmi, tiktu identificēti kā vienādi. 186 ierakstiem jeb 0,04 % statusi piešķirti vai mainīti manuāli.

743 ierakstiem jeb 0,18 % uzvārds pirms laulībām sakrīt abiem laulātajiem. Šādos gadījumos pieņemts, ka uzvārds netiek mainīts.